

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземної філології
Національного авіаційного
університету

ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛОРАТИВА *БІЛИЙ* У РОМАНІ Г.Д. РОБЕРТСА «ШАНТАРАМ»

Колір – художній прийом, що розкриває душевний стан автора та допомагає проникнути в його філософсько-світоглядну концепцію [1]. Кольороназви, кольоролексеми та колірні прикметники складають колоративну лексику, що привертала увагу науковців і залишається доволі актуальною в різних аспектах її вивчення. Про це свідчать численні праці, зокрема О. Дзівак [2], С. Кезіної [3], О. Огуя [4], Т. Козак [5], в яких колір вивчався у межах діахронічного підходу, О. Дівіної [6] – у синтагматичному аспекті; Я. Вишницької [7] – як об’єкт лінгвістичних досліджень, І. Небеленчук [8] – засіб асоціативно-образного бачення твору, Т. Семашко [9] розглядає колір як один з універсальних кодів творення світу, Н. Слухай [10], М. Горовенко [11], І. Свідер [12] – функціонування колоративів та інші.

Віднедавня творчість Г.Д. Робертса стала об’єктом наукового вивчення. За аналізом наукової літератури виявлено, що дослідженнями лексики [13], епітетів [14], художніх особливостей функціонування індійських реалій [15] роману Г.Д. Робертса «Шантарам» займалися різні вчені. Однак колоративна лексика цього роману не була предметом спеціального дослідження, що й спричинило науковий інтерес автора цієї статті до вивчення колоративної лексики «білий» та функцій, які вона виконує.

Особистість Г.Д. Робертса, його світобачення та власний досвід, який відтворює культуру та реалії індійського життя, проявляються в кольоровій палітрі роману «Шантарам» та створюють образну картину світу. У цьому романі нами виявлено такі часто вживані колірні компоненти: чорний, білий, золотий, блакитний, червоний, зелений, сірий, коричневий, жовтий, срібний, рожевий, оранжевий, фіолетовий та оливковий. Ми встановили, що колоративна лексема *білий* за частотністю вживання поступається тільки колоративу «чорний» у використанні автором роману. Тому нашою метою є схарактеризувати колоративну лексеми *білий* та розглянути її основну функцію в межах художнього тексту роману.

У романі «Шантарам» нами виявлено 209 випадків вживання колоративної лексики «білий» (white) та слів, що мають безпосереднє відношення до цього кольору, які представлені різними частинами мови: “knuckle-whitening” – побіління суглобів пальців; “white-hot” – розпечений; “white-tiled” – з білої плитки; “white-glass” – з білого скла; “the whites” – білизна; “white-toothed” – білозубий. Почнемо з розгляду структурних особливостей колоративів у романі «Шантарам», а саме з поділу їх на такі групи:

1) прикметник + іменник (white lice; white uniforms; white minarets);

2) різні варіації зі складними прикметниками (black-and-white photograph; grey-white mist; snowy-white turban; pink-white cord; black-and-white brocade vest; green-and-white mujaheddin flag; gold-and-white business card; pearl-white, textured, linen paper; blue-white, glittering diamonds; faded grey-white flowers);

3) іменник + дієслово + прикметник/прикметники (his clothes were light, faded green and mine were pale blue-white; his short hair and beard were almost white; his teeth were white);

4) іменник (whites; whiteness);

5) порівняльні звороти (his hair was silver and white, like the full moon; the thoughts drifting downwards, through the blue of her eyes, like white flakes in the bubble of a snowdome; ...because the hearts and smiles that ruled it were almost as pure and clean as the flower petals fluttering from our hair, and clinging to our faces like still, white tears);

6) метафори (a halo of grey-white hair; fifteen knuckle-whitening minutes);

7) метонімії (all the Europeans look older and angrier than they really are. It’s a white thing) [19].

Варто зауважити, що у романі «Шантарам» Г.Д. Робертс надає перевагу лексемам на позначення білого кольору з метою надання характеристики або опису явищам, людям, предметам, емоціям тощо, які ми пропонуємо розташувати за такими групами:

• ринок торгівлі (the white markets; white economy);

• зовнішність людей (his short hair and beard were whitesilver, and my short hair was white-blonde; white-rimmed bulge of his eyes; white teeth; white hair; his short hair and beard were whitesilver; his eyes were still deranged, hanging unnaturally wide and white beneath the brown irises; and his lips were compressed so tightly that they showed white at the rims; his mouth was open, and his eyes were slitted to show the whites within; the white-toothed, almond-eyed handsomeness of the men; pressed her lips together so tightly that they formed a white scar; the white scar on my chest; his hair was silver and white; the whites of his eyes; the men smiled widely, with perfect white teeth; his short hair and beard were almost white; across the short, military haircut, prematurely streaked with grey and white; my white skin; hair was streaked with grey, and smudged completely white at the temples; his eyes were wide and white with fear; his teeth were dazzling white, against the blue; white teeth were gleaming; his fingers were white in their grip; white, bushy eyebrows; they were very white, soft hands; his eyes glittering in the grey-white street light; they were powdered with white flour in their hair; she looked like a creature of light, a creature made out of sky and clean, white light; the thick hair was grey to white; whose hands were permanently grey white from decades of work with granite);

- тварини, паразити (beautiful white horse; the white gelding; white lice, they were–white and crab-like; white goat);
- елементи одягу (white shirt; a black-and-white brocade vest; white cotton shirt; white jeans; white uniforms; the widow's white sari; white silk shirt; a white halter-neck top, a white mini-skirt; the tiny white speck of Abdullah's shirt; white trousers; white singlet; a thin, white, sleeveless nightgown; a starched white shirt; plain, white, western-style trousers; dazzlingly white shirt; an endless variety of skull caps, in white or beaded colours; a white sweatshirt; the white cap; the white lace cap of a haji; immaculately clean, white clothes; the black flamenco pants were embroidered with fine white scrolls);
- природні явища (white gold wonder of Colva Beach; the white knight; white path; the white footpaths; the white infection; the fading white shadows of the smoke; white ash; a freezing mist drifted so slowly through the mountains <...> still and white; white rifts by the wind; those orange-red and faded grey-white flowers; each jewelled shimmer, dazzling from the waves in the bay, turned from glittering white to pink; the white wilderness of snow; the thick, white air; that valley of white shadows);
- плід діяльності людей (white marble dome; his green-and-white mujaheddin flag; the black-and-white photograph; white handkerchief; the white marble steps; white-hot metal pieces; the white minarets of the saint's tomb; of the white cane armchair; white opaque glass; white canvas; Haji Ali's white mosque; blue-white, glittering diamonds; a mosaic of pale blue and white miniatures; a white-tiled bathroom; the white car; wooden steps on the stairway were white with dust; of pearl-white, textured, linen paper; white calico cloths; the white-glass pendulum lights; the blue-white light from a street lamp; ball these white sculptures; the bright white light; white light; his green-and-white banner; the wound was <...> with some flares of yellowish-white; the white marble island of Haji Ali Mosque; I burned two packets of cigarette papers <...> to white ash in a metal bowl; green-and-white standard; on a simple white background);
- відчуття, емоції (that wide, white dread; It was a white blizzard of emotion storming from the last memory; a white-hot thump of rage; white-eyed timorousness).
- напої, їжа (white sugary milk; white noodles; a white soup entrée; white sugar; like new green, white, and orange vines);
- наркотики (pure Thai-white heroin; the finest Thai-white heroin; white packet).

Відомо, що з найдавніших часів колір несе символічне забарвлення, яке відтворюється в національних і релігійних особливостях народу. У зв'язку з тим, що «лінгвістичне осмислення мовної картини кольору базується на виявленні їх словесного багатства і розкритті їхньої внутрішньої форми, пізнанні різних семантичних перетворень та символізації, властивої для певного етносу» [12], вважаємо за доцільне звернутися й до символіки кольорів в індійській культурі.

Панівною релігією в Індії є індуїзм, який визнають 80% населення країни. Білий колір – колір чистоти, спокою, смерті та переродження. Він уособлює святість, мир та знання. Богиня Сарасваті завжди одягнута в біле сарі і сидить у білому лотосі. Вдовам дозволено носити виключно білий колір як символ вірності і аскетизму [16].

У буддизмі білий означає володіння собою та духовну трансформацію. Білий символізує найвищі цінності та особистість, вищу трансцендентну реальність [17].

Другою поширеною релігією в Індії є іслам, який налічує приблизно 13% послідовників. Як зазначає Т. Сайгушкіна, найсвятіший день у мусульман символізується білим кольором. Пророк Мухаммед носив тюрбан білого кольору. Він був перенесений із Мекки в Єрусалим на білій тварині. Навіть у траурних церемоніях білий колір не був наділений негативним значенням, а означав милосердя. Символіка білого є світло, життя (після смерті), злиття смислів смерті і народження [18]. Білий – символ чистої свідомості, самопросвітлення, світла і маніфестації [17, с. 177].

Білий – колір дня і усвідомлення, досконалості, провітління, істини, святості, спокутування і триумфу духу над плоттю. Білий – колір захисту, що несе мир і розраду та допомагає очистити емоції. Однак велика кількість білого сприймається як холод та ізоляція [17, с. 177].

Варто зазначити, що у романі «Шантарам» колоратив «білий» відповідає символічному значенню, що підтверджуємо прикладами.

More words were written across the taut white cloth: WILL YOU MARRY ME? [19]. Незабаром ми побачили це одне полотнище. Воно запитувало: *ТИ ВИЙДЕШ ЗА МЕНЕ ЗАМІЖ?* [20, с. 436]. Дідьє придумав «аферу» для Вікрама, щоб той зміг завоювати серце Летиції. За планом, Лін мав умовити Летицію піти на зустріч, і вона мала стояти на певному місці із зав'язаними очима, незважаючи на страх. Коли Летиція виконала прохання Ліна, кілька чоловік підняли її на дах вагона поїзда, який рушив... І вона побачила вражаючу панораму: «*Над дахами вагонів уперек було напнуто величезне полотнище, прикріплене до опор лінії електропередачі*» [20, с. 436] зі словами кохання. В результаті Летиція прийняла пропозицію Вікрама. Зауважимо, що автор роману не зазначає колір першого банера, на якому був зроблений напис про кохання. А банер, на якому була написана пропозиція про одруження, був білого кольору, що символізує чистий намір нареченого.

On a simple white background, it carried the phrase: La illa ha ill'Allah [19]. *На простому білому тлі була накреслена фраза: Ла ілла га ілл'Алла (Немає Бога, окрім Аллаха)* [20, с. 631]. Абделя Хадера Хана ховали відповідно до мусульманського ритуалу: його тіло завернули в білий саван й молилися. Також білий колір виражає й милостивий сенс: кожен мрець – зруйнований храм, і, дивлячись на нього, ми маємо пожаліти його і помолитися за нього [20, с. 491].

She moved to a pavement-dweller settlement, across in Crawford Market area, and wore the widow's white sari, pretending that she'd had a husband, and pretending that he was dead [19]. *Вона пристала до безхатків, що мешкали навпроти Кроуфордського ринку, і носила біле сарі, яке одягають вдови, вдавала, що у неї був чоловік, але помер*

[20, с. 430]. Джон Сигар був зачатий його матір'ю-християнкою та молодим моряком на базі індійського військово-морського флоту. Вагітну матір Сигара батьки вигнали з дому, а батько-моряк виїхав із тієї місцевості. Тому бідна дівчина пристала до безхатьків і носила біле сарі, вдаючи, що її чоловік помер. Мати Джоні прожила тяжке життя: стала вдовою без одруження, але надала сину освіту. Джон Сигар став заможним чоловіком, якого поважають. Однак він не міг дозволити собі одружитись, поки його мати була жива. Джон сподівався на зустріч із тим моряком. Біле сарі – одяг вдови, який усе життя проносила жінка, яка ніколи не була заміжною, а сама зростила дитину, захистила її сина від позору. Отже, в цьому разі біле сарі – символ смерті особистого життя й набуття знань.

She looked like a creature of light, a creature made out of sky and clean, white light [19]. Лайза Картер, яка була врятована з публічного дому мадам Жу та позбавилась наркотичної залежності, зайшла до ресторану, в якому сидів Лін. Лін давно її не бачив і був вражений побаченням. *Вона виглядала як істота, виткана зі світла – чисто-го білого світла в блакитній небесній височині* [20, с. 712]. У цьому разі кольоронім «білий» символізує чисту свідомість.

<...> but as I watched him ride into that valley of white shadows I hoped he would live [19]. *<...> та, дивлячись, як він цежає в долині білих тіней, я сподівався, що він уціліє* [20, с. 625]. Лін був розлючений на себе за те, що віддав Хадерові багато синівської любові, а на Хадера – що той тільки використовував його для досягнення своїх цілей та забрав роботу лікаря в нетрищах у Ліна. Однак почуття ненависті не могло вбити любов до Хадербга. Лін дивився, як Хадербгай і його супутники покидали табір, зникаючи у сніговій даліні. Це був останній раз, коли Лін бачив Хадербга живим. У цьому разі білий колір – символ захисту. Хадер був ватажком мафії і під його керівництвом люди були в небезпеці.

Отже, у наведених прикладах із тексту роману «Шантарам» білий колір символізує чистоту намірів, милосливий сенс, фізичну смерть, смерть особистого життя, знання, чисту свідомість та захист.

Зі здійсненого аналізу констатуємо, що Г.Д. Робертс у романі «Шантарам» обрав білий колір як один з основних кольорів. Автор роману відтворює образну картину світу, а саме ринок торгівлі, зовнішність людей, тварин, елементи одягу, природні явища, плід діяльності людей, відчуття, емоції, напої, їжу та наркотики, різноманітними за своєю структурою колоративами. Колоративи у цьому романі виконують описову та символічну функцію.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні функціональних особливостей колоративів «блакитний», «червоний», «зелений» та «жовтий» на матеріалі цього роману.

Література:

1. Демирджаева Л.М. Цветовое пространство поэзии Эшрефа Шемьи-Заде / Л.М. Демирджаева // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 252. – С. 190–194 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/91625/50Demirdzhaeva.pdf?sequence=1>.
2. Дзівак О.М. З історії назв кольорів / О.М. Дзівак // Українська мова і література в школі. – 1973. – № 9. – С. 81–84.
3. Кезина С.В. Семантическое поле цветообозначений в русском языке (диахронический аспект): [монография] / С.В. Кезина. – Пенза: ПГПУ им. В.Г. Белинского, 2008. – 304 с.
4. Огуй О.Д. Світло- та кольоробачення: парадигма поглядів від античності до Середньовіччя / О.Д. Огуй // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15. – Т. 2. – С. 21–27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_2_5.
5. Козак Т.Б. Лексико-семантична група слів, які позначають колір у німецькій мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т.Б. Козак. – Одеса, 2002. – 18 с.
6. Дивина Е.А. Синтагматика семантического поля цвета в русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Е.А. Дивина. – Краснодар, 1996. – 19 с.
7. Вишницька Я. Колір та кольороніми як об'єкт лінгвістичних досліджень / Я. Вишницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/InternetKonf_2016_267.pdf.
8. Небеленчук И.А. Цвет как средство асоциативно-образного видения произведения / И.А. Небеленчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer40/86.pdf>.
9. Семашко Т.Ф. Колоративи у наївній картині кольору українського етносу / Т.Ф. Семашко // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15. – Т. 8. – С. 54–60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_8_10.
10. Слухай Н.В. Вербалізація сенсорних прототипів у поетичній творчості Тараса Шевченка: колір і звук / Н.В. Слухай // Шевченковзнавчі студії. Зб. наук. пр. – К.: КНУ, 2011. – Вип. 14. – С. 87–96.
11. Горовенко М.А. Функционирование колоративной лексики в романе Ф.С. Фицджеральда «Великий Гэтсби» / М.А. Горовенко // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Сер.: Літературознавство. – 2013. – Вип. 4(1). – С. 36–41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2013_4%281%29_8.
12. Свідер І.А. Колоративна лексика в романі Вальтера Скотта «Айвенго» / І.А. Свідер // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – 2014. – Вип. 36. – С. 230–233 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkrnu_fil_2014_36_54.
13. Горайко Я.В. Лексика як спосіб відображення авторського ідіолекту в романі Г.Д. Робертса «Шантарам» / Я.В. Горайко // Пріоритети сучасної філології: теорія і практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10–11 лютого 2017 р., м. Ужгород). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 62–65.
14. Фахретдинова Г.М., Фоминых А.Д. Особенности употребления и перевода эпитетов на примере романа Грегори Робертса «Шантарам» / Г.М. Фахретдинова, А.Д. Фоминых // Проблемы филологии, культурологии и искус-

- створення в світ сучасних досліджень: матеріали 18-ї міжнародної науц.-практ. конф. (19 червня 2017 р., г. Махачкала). – Махачкала: «Апробация», 2017. – С. 68–69.
15. Медведева Н.В. Сохранение жанрово-стилистического своеобразия романа Г.Д. Робертса «Шантарам» в переводе с английского на русский язык / Н.В. Медведева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://dspace.tltsu.ru/jspui/bitstream/123456789/582/1/Медведева%20Н.В._ЛИНб_1202.pdf.
 16. Nandini L. Символика цветов в Индии / L. Nandini [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.astrolila.ru/colors-in-india/>.
 17. Френч К. Тайные шифры вселенной. Божественные знамения в форме, звуке и цвете / К. Френч. – М. : Эксмо, 2015. – 240 с.
 18. Сайгушкина Т.П. Символика цвета в восточно-христианской и исламской культурах: общее и особенное / Т.П. Сайгушкина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/55223/43-Saigushkina.pdf?sequence=1>.
 19. Gregory David Roberts, Shantaram [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.totalgadha.com/file.php/1/moddata/forum/18/46686/318-shantaram.pdf.
 20. Робертс Г.Д. Шантарам : роман / Г.Д. Робертс ; Пер. з англ. – К. : Видавнична група КМ-БУКС, 2016. – 800 с.

Анотація

А. ЗАСЛУЖЕНА. ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛОРАТИВНОЇ ЛЕКСЕМИ «БІЛИЙ» У РОМАНІ Г.Д. РОБЕРТСА «ШАНТАРАМ»

У статті схарактеризовано колоративну лексему «білий» у романі Г.Д. Робертса «Шантарам» на матеріалі англomовного тексту. Проаналізовано її структурні та функціональні особливості. Встановлено, що колоративи виконують описову та символічну функції.

Ключові слова: колоративна лексика, білий колір, структурні особливості, функційні особливості, символічне значення.

Аннотация

А. ЗАСЛУЖЕННАЯ. ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛОРАТИВНОЙ ЛЕКСЕМЫ «БЕЛЫЙ» В РОМАНЕ Г.Д. РОБЕРТСА «ШАНТАРАМ»

В статье охарактеризована колоративная лексема «белый» в романе Г.Д. Робертса «Шантарам» на материале англоязычного текста. Проанализированы ее структурные и функциональные особенности. Установлено, что колоративы выполняют описательную и символическую функцию.

Ключевые слова: колоративная лексика, белый цвет, структурные особенности, функциональные особенности, символическое значение.

Summary

A. ZASLUZHENA. THE CHARACTERISTICS OF COLORATIVES WHITE IN THE NOVEL “SHANTARAM” BY G.D. ROBERTS

In the article coloratives of the color white have been characterized on the material of the English text “Shantaram” by G.D. Roberts. Structural features and functional features of these coloratives have been analyzed. It has been established that coloratives perform a descriptive and symbolic functions.

Key words: coloratives, color white, structural features, functional features, symbolic meaning.